

Några historiska anteckningar

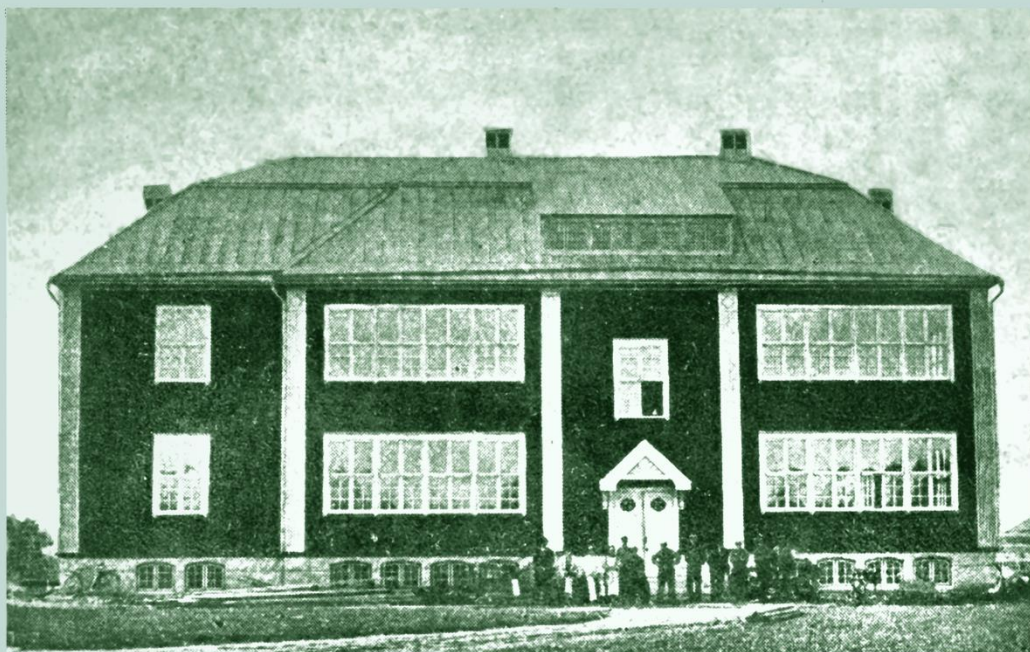
angående skolväsendet

inom

Skellefteå landsförsamling

av

K. O. Hedström och Rudolf Lundmark

BRÄNNANS NYA SKOLHUS.

NÅGRA HISTORISKA AN=
TECKNINGAR ANGÅEN=
DE SKOLVÄSENDET

INOM

SKELLEFTÅ LANDSFÖRSAMLING

AV

K. O. HEDSTRÖM

och

RUDOLF LUNDMARK

SKELLEFTÅ

Skelleftebladets Tidn. A. & B:s Tryckeri 1924.

FÖRORD.

Emedan några historiska uppgifter angående skolväsendet inom vår församling ej förut finnas samlade, hava undertecknade ansett det av värde att nedskriva och förvara några minnen från gången tid i detta avseende. Vi hava ansett den innevarande tidpunkten synnerligen lämplig härför, då vi kunna om än flyktigt blicka tillbaka på en tid av närmare 100 år i en historia för den skola vid vilken undertecknade arbeta, nämligen Kyrkobordets folkskola som nu får flytta in i ett nytt och tidsenligt skolhus, vars uppförande varit ett länge närt önskemål. Egentligen var det vår första avsikt att lämna en historik endast angående denna skola, men under arbetet härmed hava vi funnit det nödvändigt att även taga med åtskilligt, som kunde vara av vikt angående skolväsendet inom hela församlingen.

Utan att vilja påstå att vi lyckats i vår uppgift, utbedja vi oss för dessa historiska anteckningar intresserade skolvänners benägna hågkomst.

Skellefteå i augusti 1924.

FÖRFATTARNA.

SKOLVÄSENDETS ALLMÄNNA UTVECKLING INOM FÖRSAMLINGEN.

Kyrkobordets folkskola är, den äldsta inom församlingen. Redan i början av 1800-talet omnämnes skolan i sockenstämmoprotokoll. I några anteckningar, som förts av församlingens kyrkoherdar, återfinnas även en del uppgifter angående skolväsendets utveckling i våra bygder. Första anteckningen i detta avseende är från år 1835, då det uppgives, att en son till kyrkoherde Nils Ström blev klockare här i församlingen. Beslut om inrättande av en skola härstädes hade emellertid fattats redan förut, troligen år 1830, vilket antagande bestyrker av en räkenskapsbok för den s.k. skolfonden från år 1835. Denna fond hade bildats av 1830–34 års klockarelöner, eftersom tjänsten var vakant, och uppgick vid 1834 års slut till något över 2000 Rdr. B:co.

Som bekant stadgades i en kungl. förordning år 1861, att klockaren i varje församling skulle lära barnen läsa och skriva, och då fast skola inrättades härstädes, ålades i enlighet härmed klockaren att tillika med sina övriga sysslor sköta undervisningen. Klockare- och organisttjänsterna voro ej förenade, och organisten uppbar för sitt arbete en tredjedel av klockarelönen. I en skrivelse till sockenstämman anhöll emellertid klockare Ström, att, enär han för sina två tredjedelar av lönen även var skyldig att undervisa i skolan, organisten för sin del av lönen skulle vara skyldig att, till en tredjedel deltaga i undervisningen i skolan. Denna begäran blev av sockenmännen beviljad den 6 oktober 1844.

Förslag till stadgar för härvarande sockenskola och dess direktion antogs redan år 1836 den 16 oktober. På förslag av sockenstämmans ordförande beslöts samtidigt att anställa två "kringvandrande pedagoger", som mot fri kost och husrum skulle i byarna meddela undervisning i läsning, skrivning och räkning åt de barn, som därtill anmälde sig. Avlöningen till dessa "pedagoger" skulle utgå ur en av brukspatron Mikael Lindemark testamenterad fond till befordrande av barnundervisningen inom församlingen. Vilka som voro lämpliga att bestrida ifrågakvarande sysslor, skulle utrönas av pastor vid husförhör samma år.

Sedan 1842 års folkskolestadga utkommit, och församlingen hade att påräkna bidrag av staten för avlöning av lärare, beslöts den 3 febr. 1843 att tillsätta en kommitté, som fick i uppdrag att inkomma till sockenmännen med förslag om undervisningens organisering inom församlingen. Enligt en beräkning, som denna kommitté verkställde, uppgick antalet barn mellan 10–15 år till omkring 1,300, fördelade på en yta av ungefär 40 kvadratmil. För att beräkna huru många lärare, som kunde behövas, uppdelades församlingen i 9 distrikt, och därefter föreslogs att två fasta skolor skulle inrättas, den ena i närheten av moderkyrkan och den andra vid Ytterstfors bruk, samt tre ambulerande skolor. Utom

de sålunda föreslagna fem lärarebefattningarna skulle efter distriktenas antal fyra eller fem ännu erfordras, enär vid fasta skolan vid moderkyrkan minst tvenne lärare borde antagas, men kommitterade ville dock ej, i anseende till församlingsbornas stora utgifter för fattigvård o. dyl., föreslå att de senare tjänsterna genast inrättades. Detta förslag blev av sockenmännen godkänt *"emedan de väl insågo, att några lindrigare åtgärder till vinnande av det höga ändamålet en allmännare och fullkomligare folkundervisning ej kunde för det närvarande inom denna stora och folkrika socken vidtagas"*.

År 1844 den 12 maj fastställdes den personella avgift, som årligen borde utgå till skolväsendets bestridande i socknen, till 2 skill. B:co av varje mantalsskriven person, och samtidigt bestämdes, att varje bemedlat barn skulle i skolavgift erlægga 4 skill. B:co i månaden.

År 1846 den 8 febr. tillsattes en direktion, som ej allenast ägde att besörja om upprättande av ett reglemente för folkundervisningen härstädes utan ock att tillse, att densamma bleve behörigen besörjd, ävensom att i allmänhet handhava ärenden, som rörde undervisningen.

På förslag av skoldirektionen beslöto sockenmän år 1849 den 14 oktober, att emedan högst få barn infunnit sig i fasta skolan å Brännan, åtskilliga försumliga föräldrar skulle kallas inför kyrkorådet för erhållande av varning.

Skolkassans tillgångar, som bestodo av ända sedan år 1830 hopspade medel utgjorde år 1850 3150 Rdr. B:co, vartill kom inkomsten, som beräknades under detta år (folkskole- och terminsavgifter), med 1300 Rdr. B:co. Kassan hade att betala lön åt 5 ambulatoriska lärare med tillsammans 1,266:32 Rdr B:co; undervisningen vid den fasta skolan å Brännan sköttes nämligen fortfarande av klockaren och organisten. Övriga omkostnader för året beräknades till 136 Rdr. B:co.

Församlingen måste dessutom vid denna tid vidkännas stora utgifter årligen för fattiga barns underhåll, vilka omkostnader ingingo i fattigvårdsräkenskaperna för varje år.

Då man ansåg det nödvändigt att ytterligare anställa en ambulatorisk lärare, erfordrades ytterligare ett anslag av minst 200 Rdr. B:co per år, varför sockenmännen beslöto att hos Kungl. maj :t göra ansökan därom.

På grund ett kungl. cirkulär beslöts år 1859 den 19 september, att 20 småskolor skulle inrättas inom församlingen, och skulle statsbidrag till ett belopp av 1400 Rdr. rmt. rekvireras härför. Ur protokollet må anföras följande, som är ägnat att visa sockenmännens intresse för skolan. *"De insågo", heter det, "att den nuvarande folkskolan utan att understödjas av de föreslagna småskolorna omöjligen kunde inverka så om fattande och välgörande, som dess bestämmelse är, och ingingo därför med lika mycket enhällighet som beredvillighet på den av skolstyrelsen föreslagna organiseringen av 20 stycken småskolor."*

Vid den året därpå företagna indelningen för placering av småskolorna bestämdes, att Degerbyn och Stämmingsgården skulle hava en gemensam småskola, och för Prästbordet skulle inrättas en särskild småskola. Byamännen skulle själva till dessa småskolor utse lärare eller lärarinnor. Dessa skulle vara

kunniga i stavning och innanläsning samt för övrigt kända för gudsfruktan, arbetsamhet och ordentlighet. De skulle enligt reglemente, som komme att upp-sättas, använda sin tid och sina krafter till de små barnens första undervisning i stavning och innanläsning. Kost och husrum skulle byamännen lämna dem, och den årliga lönen synes ej hava varit högre, än 60 Rdr rmt.

År 1865 funnos 40 småbarnsskolor och året därpå ökades antalet till 50, och skulle församlingen tillskjuta $\frac{2}{3}$ av lönen för lärarna.

Kyrkostämman beslöt den 24 juli 1867, att Kyrkobordets folkskola skulle i anseende till den ojämna skolgången bliva ambulerande mellan Prästbordet, Myckle, Lund, Sörböle och Norrböle. Fem månader av året skulle den vara för-lagd till Prästbordet och en månad på vardera av de övriga platserna.

Nytt reglemente för skolorna antogs den 7 februari 1869. Samma år done-rade d:r Nordlander 2000 Rdr till fattiga barns beklädnad.

Angående kosthållet för småskolans lärare bestämdes den 11 maj 1873, att detta skulle utgöras efter fyrk med 5 öre per år av varje skattefyrk och 2 öre av varje, bevillningsfyrk.

Byske församling avskildes från Skellefteå med avseende på skolväsendet den 1 jan. 1875. Efter delningen av skolkassan hade Skellefteå församling kvar, 9000 kr.

Till den Nordlanderska donationsfonden lades ytterligare år 1876 2000 kr., som skänktes av församlingen.

Kyrkostämman beslöt den 5 september 1875, att ett 30-tal mindre folksko-lor skulle inrättas inom församlingen. Som lärare skulle efter genomgången ut-bildningskurs anställas sådana, som förut tjänstgjort i småskola. År 1885 funnos i församlingen 33 mindre folkskolor, 2 småskolor och 4 folkskolor med inalles 43 lärare och lärarinnor. Tio år senare funnos 35 mindre folkskolor, 7 småskolor och 5 folkskolor med inalles 49 lärare och lärarinnor.

Nytt reglemente, för skolorna antogs år 1898, och var detta gällande till år 1923, då det nya reglemente, som utarbetats i överensstämmelsemed undervis-ningsplanen, antogs.

Kyrkostämman beslöt år 1899 i enlighet med skolrådets förslag att å Kyr-kobordet på försök inrätta en särskild skola för mindre begåvade barn inom för-samlingen, och skulle denna skola benämnas Kyrkobordets fasta mindre folk-skola samt träda i verksamhet samma år. Lokal förhyrdes i Gammelstaden å det s.k. "Skatbo". I juli månad 1910 beslöts, att denna skola skulle indragas.

D:R B R A N D E L L S ANTECKNINGAR OM SKOLVÄSENDET I ALLMÄNHET INOM FÖRSAMLINGEN.

D:R SIMON BRANDELL.

Om skolväsendet i allmänhet vid d:r Nordlanders död 1875 skriver d:r Brandell, som blev efterträdare:

"Skolväsendet syntes mig lämna mycket övrigt att önska. Här funnos visserligen 4 ex. folkskollärare och några över 20 småskollärare eller lärarinnor, men av dessa senare voro få sitt kall vuxna, emedan de ingen förberedelse erhållit för detsamma.

Åtskilliga ibland dem kunde icke ens skriva än mindre räkna ett tal och borde aldrig med sin fot fått träda inom skolans tröskel såsom lärare, emedan de genom sin okunnighet endast väckte misstroende emot hela skolväsendet.

Dessutom saknade små skolorna all undervisningsmateriell, enär

denna inskränkte sig till endast bibeln, katekesen och psalmboken jämte bibliska historien.

Samma vår, jag kom hit, hade dock genom landstingets försorg några av församlingens yngre kvinnor erhållit fyra månaders undervisning för sin utbildning till småskollärarinnor. Därvid var dock en början skedd till ett bättre. Huru ofullständig denna utbildning än var, helst som den meddelades av folkskollärare å Brännan samtidigt med det han skötte sin folkskola, var den dock bättre än ingen förberedelse alls. Dessutom förhåller det sig med småskollärareinstitutionen som med andra mänskliga institutioner: den hade sin ofullkomliga barnålder att genomgå, innan den kunde hinna en större mognad. Sedan den en gång uppnått sin mannaålder, torde den hava gjort sig obehövlig och lämna rum för en fullkomligare institution.

Här i detta glest befolkade land synes den mig ännu en tid vara outhärlig och böra mer och mer utvecklas, helst som församlingen här uppe i följd av befolkningens medellöshet icke äger förmåga att förse sig med ett så stort antal folkskolor, som med avseende på lokala förhållanden vore av nöden. Småskolorna måste därför i dessa församlingar så ordnas ännu en tid framåt, att de icke blott äro småskolor utan, så vitt möjligt är,

ersätta folkskolor. Övertygelsen härom bestämde mitt handlingssätt i avseende på skolväsendets utveckling inom denna församling.

Huvudsakligen på egen bekostnad förmåddes församlingen att såväl år 1876 som 1878 anordna en särskild undervisningskurs för bildande av småskollärare-lärarinnor. Vardera kursen omfattade en tid av sju månader. Dessutom anordnades sommaren 1877 en två månaders repetitionskurs för lärare och lärarinnor vid mindre folkskola inom församlingen.

Enär min företrädare vid sin död var kommen till hög ålder, och tillsynen över skolorna och den uppväxande ungdomens undervisning under hans senare år icke kunde med tillbörlig sorgfällighet utövas, hade en skara (mest av mankön) växt upp i stor okunnighet. Här funnos därför vid min hitkomst omkring 50 ynglingar, som, ehuru de uppnått 20 år och därutöver ända till 40 år, icke kunde läsa och därför voro okonfirmerade. Dessa skaffade mig rätt mycket besvär, innan de inhämtat det allra nödvändigaste kunskapsmått. Vad skolväsendet för övrigt angår, så var det under min företrädares tid jämförelsevis nytt, emedan det ledde sin egentliga upprinnelse från år 1842, då ännu gällande folkskolestadga utkom.

Från år 1882 i september till 1883 i juni var landstingets seminarium förlagt här. (Som lokal användes Stenbacka gård). 24 av församlingens medlemmar, alla utom en kvinnor, åtnjöto undervisning vid seminariet. Ifrån år 1888 till 1890 var landstingets seminarium åter förlagt här. Detta var första gången, som tvåårig kurs anordnades".

SKOLVÄSENDETS UTVECKLING UNDER KONTRAKTSPROSTEN C. TH. ÅBERGS TID.

Kontraktsposten C. TH. ÅBERG.

Emedan d:r Brandells efterträdare, prosten Höijer, endast kort tid kom att verka inom församlingen, blev det. hans efterträdare, kontraktsposten C. Th. Åberg, som fick fortsätta det väl planlagda arbete för skolväsendets utveckling, som d:r Brandell påbörjat.

Prosten Åberg ägde också det personliga intresse och den kraft, som fordrades för en sådan uppgift. Under den tid av något över 20 år, som prosten Åberg var kyrkoherde här i församlingen, utvecklades skolväsendet synnerligen raskt. Skolornas antal ökades, och skolformerna förbättrades, så att 1915 (d. ä. före Bureå församlings fränskiljande år 1919) funnos i församlingen 17 fasta folkskolor, 29 fasta och 20 flyttande mindre

folkskolor samt 21 småskolor, s:ma 77, med inalles 108 lärare och lärarinnor.

Prosten Åberg var lärarekårens gode vän, och med ospard möda ägnade han sin tid och sina krafter åt förbättringen av skolväsendet. Som han ägde en sällsynt förmåga att leda stämmor och sammanträden, och då han förstod att väl bereda ärendena, lyckades han nästan alltid att föra igenom de förbättringar av skolformerna och de lokala förhållanden, varom fråga var för handen.

SKOLORNAS LOKALA FÖRHÅLLANDE.

Klockaregården å Brännan byggdes år 1835, och efter verkställd tillbyggnad förlades skolan dit. Vid norra gavelväggen av klockaregården uppfördes nämligen av timmer tre väggar. Härigenom erhöles ett för dåtida förhållanden synnerligen präktigt skolrum med fönster på tre sidor och ingång från gården. Dessutom fanns en ingång till klockarens bostad. Det är denna sal, som använts till skollokal å Brännan ända hitintills.

KLOCKAREGÅRDEN Å BRÄNNAN MED SKOLSAL.

Ovannämnda tillbyggnad av klockaregården synes hava uppskjutits ända till år 1841, då sockenmännen beslöt att av skolfonden använda 1000 Rdr B:co till uppförande av ett skolhus med en skolsal. På grund av bestämmelserna i 1842 års folkskolestadga måste skolsalen göras större, än man år 1841 beslutat, och blev salen till följd härav färdig att tagas i bruk först år 1844.

Under åren 1835-1843 erhöles klockaren i årlig hyra för skolrum 26 Rdr 32 sk. B:co. De första inköpen av undervisningsmateriell och inventarier för skolan skedde 1835 med 24 Rdr B:co och 1838 med 22 Rdr B:co.

Sockenmännen beslöt den 6 oktober 1844 att inköpa och uppsätta någon lämplig gård till boställshus åt organisten. Då denne något år förut avlidit och någon efterträdare ännu ej blivit utsedd, beslöt man att ingå till Kungl. Maj:t med begäran om att under några år få uppbära och använda organistlönen till inköp av lämpliga boställshus åt organisten. Den

13 januari 1850 beslöto sockenmännen att till organistboställe av skomakaren C. J. Lindgren i Stämmingsgården inköpa en i närheten av skolan belägen gård för ett pris av 600 Rdr B:co.

Denna gård uppläts år 1878 till bostad åt en blivande lärare vid skolan, emedan klockare- och organisttjänsterna vid denna tid förenades. Å tomten befintliga uthus skulle även av läraren få användas. Den övre våningen i samma gård användes till rum för småskolan å Prästbordet. Den gamla organistgården reparerades därför vid denna tid, och togos medlen härtill av organistfonden.

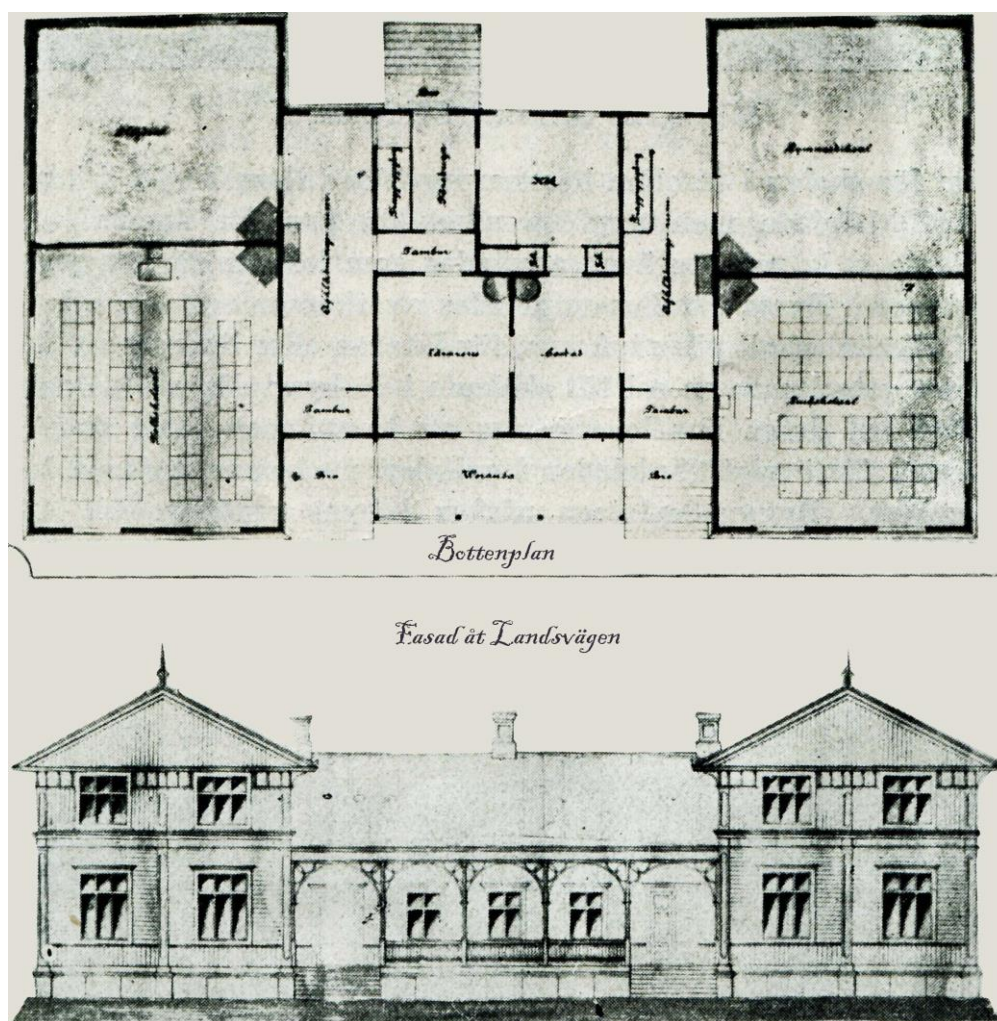
GAMLA ORGANISTGÄRDEN Å BRÄNNAN.
Sedermåla lärarebostad.

Behovet av lärarebostäder gjorde sig dock alltmer gällande. För att erhålla lämplig tomt härför vidtogos år 1879 åtgärder för att av Klockarbordet få avsöndra 1½ tunnland jord, varå bostadshus senare skulle kunna uppföras.

Lokal till slöjdskolan för gossar, som år 1893 inrättades å Brännan förhyrdes hos privat person.

Emedan den å Brännan i samband med klockarens bostadshus uppförda skollokalen börjat vara otidsenlig, och då den dessutom var belägen på ofri grund, beslöt skolorådet år 1893 föreslå kyrkostämman, att ett nytt skolhus skulle uppföras på den från klockarebostället avsöndrade tomten. Detta skolhus skulle bli tidsenligt och även inrymma en ändamålsenlig slöjdsal, samt såsom beläget vid kyrkan och ämnat att utgöra huvud- eller mönsterskola för hela distriktet, som det uttryckligen heter i skolorådets protokoll härom, uppföras på distriktets bekostnad. Den rote, som utgjordes av Kyrkobordet, Stämmingsgården och Degerbyn, skulle för begagnandet av det tillämnade skolhuset erlægga en av kyrkostämman bestämd

skälig hyra per år. Förslaget blev å kyrkostämman föremål för en längre diskussion, varvid mot skolrådets förslag invändes, att Kyrkobordets rote borde i likhet med andra rotar för egen del uppföra ett efter sina förhållanden lämpligt skolhus. Stämman beslöt emellertid, att innan frågan definitivt avgjordes, skulle skolrådet anskaffa och inkomma med ritning och kostnadsförslag för det föreslagna skolhuset samt yttrande om annan tillgänglig tomt å Brännan för byggnaden i fråga. Byggmästaren J. E. Petersson erhöll den 5 april 1894 skolrådets uppdrag att upprätta ritning och kostnadsförslag, och i december samma år förelades ånyo förslaget för kyrkostämman. 15,000 kr. skulle enligt skolrådets förslag tagas av skolkassans medel och resten utdebiteras. Förslaget vann emellertid ej bifall hos stämman, och frågan förföll sålunda.

1894 ÅRS RITNINGSFÖRSLAG TILL SKOLHUS Å BRÄNNAN.

Då tillämpningen av Kungl. skolstadgan av den 18 juni 1842 inom byarna mött stridiga åsikter, beslöt kyrkostämman år 1869 den 3 december, att alla omkostnader för anskaffande och underhållande av tjänliga skolrum skulle inom skolrotarna utdebiteras efter fyrk med den begränsningen att bevillningsfyrk skulle beräknas endast till hälften mot skattefyrk,

MYCKLE GAMLA SKOLHUS.

Rum för skolan i de olika byarna upplätos till en början i hemmen. Först 1870 började man uppföra särskilda hus för ändamålet, och skulle dessa s.k. rotehus även användas som lokaler för gudstjänster och stämmor. Dessa skolhus uppfördes av timmer och inrymde utom skolsal i allmänhet ett eller två rum för läraren eller lärarinnan. Senare tillbyggdes ytterligare en sal till skolrum i de byar, där skolan delades.

Virket till dessa hus levererades av byamännen efter skatt, och kostnaderna för övrigt fördelades i enlighet med ovan anförda kyrkostämmobeslut. Byggnadsplatsen utsågs i byns centrum och lades i allmänhet skolhuset så högt som möjligt. I en del byar, t.ex. Medle, Myckle, Tjärn och Hedensbyn, byggdes skolhusen alldeles intill

ERSMARKS GAMLA SKOLHUS (ROTEHUS),

uppfört 1869 med en skolsal samt rum för lärarinna. En sal tillbyggdes år 1894. Har nu rivits och ombyggt till bönhus.

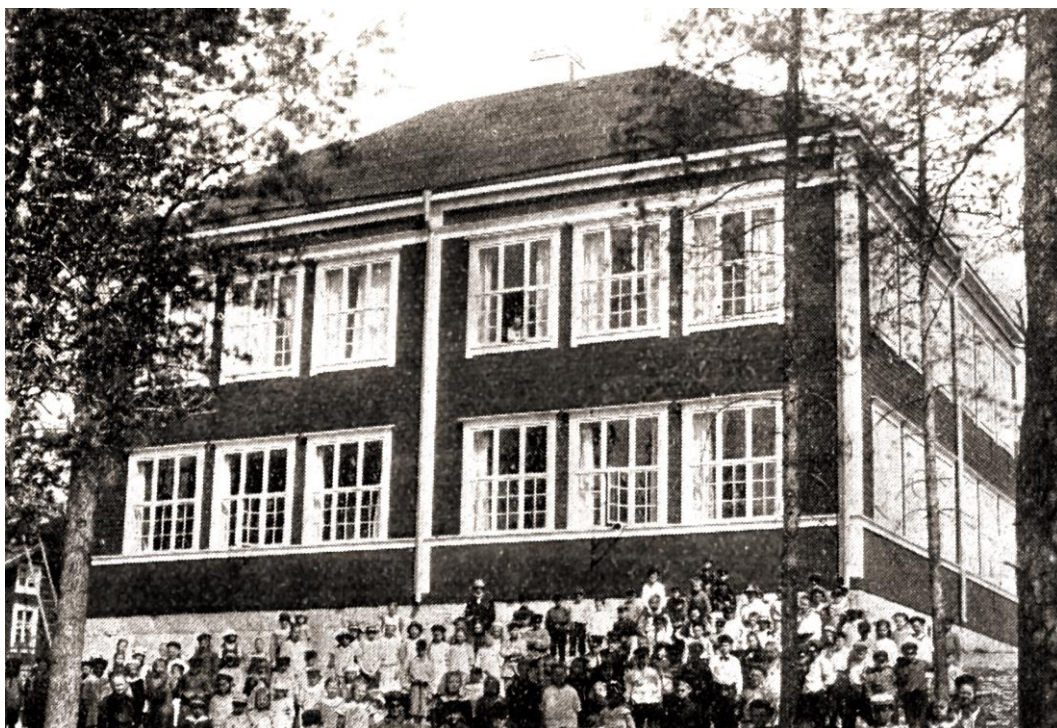
ERSMARKS NYA SKOLHUS. Färdigbyggt 1918 på hösten.

allmänna landsvägen, varför denna på sådana ställen blev lekplan för barnen. Antalet sålunda uppförda skolhus inom församlingen var 1875 9 st. och tio år senare 24 st.

Ända till början av 1900-talet hade såsom ovan framgår varje skolrote tillhandahållit lokaler samt ombesörjt eldning, städning m.m. Eldningen och städningen fingo för övrigt skolbarnen själva sköta om. År 1906 den 23 oktober beslöt kyrkostämman, att skoldistriktet skulle övertaga alla utgifter för skollokalerna. De skolhus, som byggts av rotarna, skulle emellertid en tid framåt fritt disponeras av skoldistriktet, som dock skulle lämna en årlig ersättning till varje by för ved, eldning och städning i skolan. Nya och tidsenliga skolhus skulle å de platser, där så erfordrades, och i den ordning de kommo ifråga, uppföras å hela församlingens bekostnad. Under de första 15 åren, sedan detta beslut fattats, byggdes skolhus i Bergsbyn, Finnforsfallet, Varuträsk, Bjurfors,

BERGSBYNS SKOLHUS. Färdigbyggt år 1911.

YTTRE URSVIKENS SKOLHUS,
som togs i bruk 1918. Skolhuset i Inre Ursviken är byggt i samma
stil, samtidigt och lika stort.

Storkåge, Ersmark, Yttre, och Inre Ursviken. Dessutom inlöstes eller lämnades en viss ersättning för en del skolhus, t.ex. i Bureå, Öhrviken och Nyhamn, vilka uppförts av sågverksbolag.

Vissa byamän hava till skolrådet med full äganderätt överlämnat sina rotehus mot villkor, att husen skola underhållas på skoldistriktets bekostnad och fortfarande få användas av byamännen vid gudstjänster och byastämmor.

LÄRAREBOSTADEN, BRÄNNAN.

DEGERBYNS SKOLHUS.

På detta sätt ordnades lokalfrågan för den ena byn efter den andra, under det att Kyrkobordets folkskola hade ytterst primitiva lokaler. Organistgården, som använts till lärarebostad och där småskolan förut varit inrymd, måste vid järnvägens framdragande, då landsvägen en sträcka omlades, försäljas och bortflyttas. Ny lärarebostad uppfördes på landstingets bekostnad norr om klockaregården på den härför avsöndrade tomten.

Redan en tid före organistgårdens bortflyttning hade småskolan förflyttats därifrån, och lokal för denna avdelning av skolan förhyrdes.

"FOGDGÄRDEN".

När byamännen i Degerbyn uppläto skollokal i ett hus, som förut använts till mejeri, förlades småskolan och folkskolans lägre avdelning dit.

Särskild småskola fanns i Stämninggården, och barnen från Gamlestaden fingo under de 4 första skolåren sin undervisning i länsseminariets övningsskola (efter 1907 på nyåret, då den nya seminariebyggnaden togs i bruk). Då barnantalet i högre avdelningen av folkskolan å Brännan blev för stort, och klasserna måste delas, förhyrdes lokal för folkskolans tredje klass (nuv. 5:te klass) i Degerbyn bl.a. i det hus, där länsseminariet förut varit förlagt, den s.k. Fogdgården.

Senare förhyrdes lokal för samma klass å Brännan.

Kyrkobordets folkskola var sålunda förlagd till inte mindre än fem platser, vilket måste inverka mycket menligt på undervisningen. Folkskoleinspektören fann sig därför föranlåten att gång på gång hos skolrådet göra framställning om uppförande av nytt skolhus för Kyrkobordets skola samt hotade t.o.m. att ej tillstyrka statsbidrag för skolan. Vid biskopsvisitationen år 1918 ålade stiftets biskop församlingen att innan nästa visitation hava uppfört skolhus å Brännan.

Skolrådet beslöt till följd härav att av fånggevaldiger C. A. Eklund inköpa tomt för det blivande skolhusbygget, och år 1920 den 11 dec. tillsattes en byggnadskommitté. Samtidigt beslöts att uppföra skolhus i Medle och Brännfors. Egentligen tillsattes tre kommittéer men då en del ledamöter voro invalda i alla tre kommittéerna, och skolhusen skulle byggas under samma, tid på alla tre platserna beslöts att hålla gemensamma sammanträden. Ledamöterna i byggnadskommittéerna voro följande:

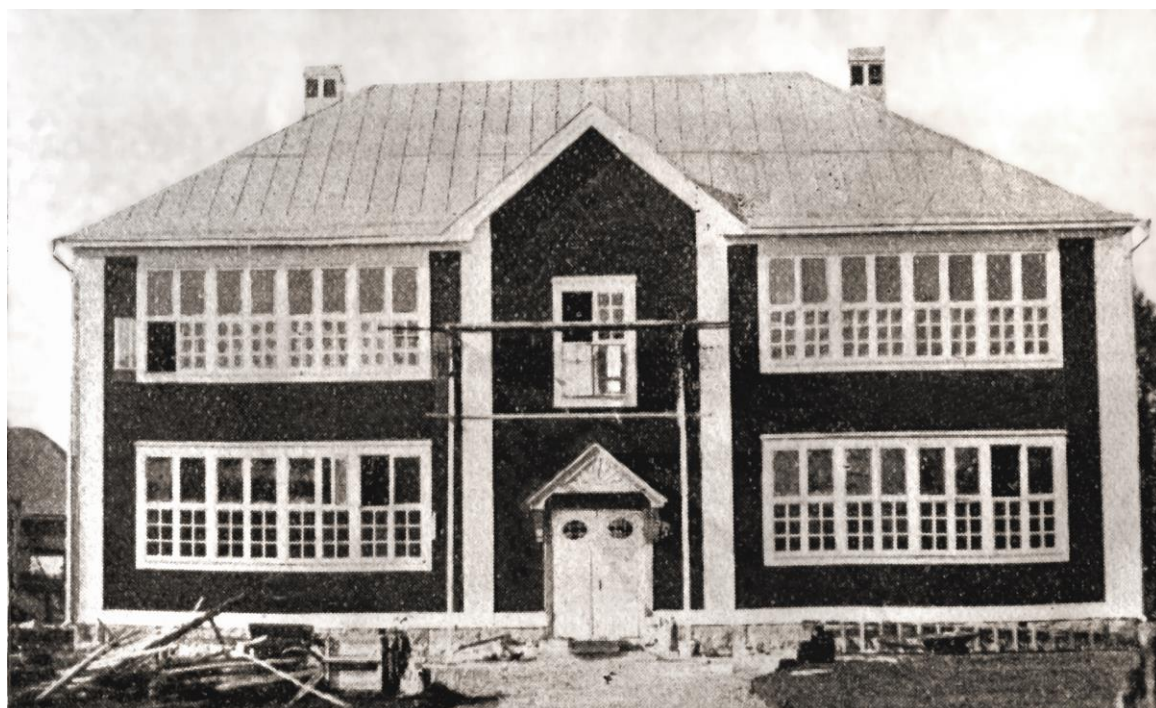
Kassören Emil Anderson, Insp. A. Lindgren, Kyrkovärden J. E. Vallmark, hemmansägarna Karl Karlsson och Johan Lundberg samt folkskol-läraren K. O. Hedström, som valdes till ordförande. Då ledamöterna Andersson och Lindgren sedan avsåde sig uppdraget, valde kyrkostämman i deras ställe sågverksägaren Oskar Lundström och kyrkovärden Jonas De-german.

Tvenne olika ritningsförslag och kostnadsberäkningar anskaffades, det ena av arkitekt C. Nissen, Örebro, och det andra av arkitekt P. Österlund, Sundsvall. Såväl folkskoleinspektören som byggnadskommittéerade förordade arkitekt Nissens förslag, som även blev av kyrkostämman antaget. Sedan fullständiga ritningar inforrats, erhöles tvenne förslag för vardera av de tre skolhusen. För Kyrkobordets skola inrymde det ena förslaget, utom sex lärosalar med korridorer och kollegierum för lärare samt vaktmästarebostad, samlings- och reservsal i 3:dje våningen och plats för badavdelning i källarvåningen. I det andra förslaget saknades sistnämnda utrymmen. Det förra förslaget beräknades kosta 110,469 kr. och det senare 100,738 kr. I dessa summor ingingo ej kostnader för värmeanordning, målning och elektrisk belysning. Såväl folkskoleinspektör Almqvist som kommittéerade förordade det förra förslaget, emedan det ansågs vara av stort värde för framtiden att utrymmena ej voro för små, och blev detta förslag också av skolrådet antaget.

För Medle skolhus inrymde det ena förslaget, utom fyra lärosalar med korridorer och rum för städerska samt kollegierum, källarvåning för centraluppvärmning, vilket utrymme saknades i det andra förslaget, och blev detta sistnämnda förslag av skolrådet antaget med en beräknad kostnad av 49,208 kr.

För Brännfors ställde sig kostnaderna sålunda: Skolhus med två lärosalar, korridor 56,232 kr. Skolhus utan lärarebostäder 30,178 kr. Lärarebostäder 29,282 kr. Skillnaden i kostnad om skolhuset byggdes skilt från lärarebostaden blev alltså 3,228 kr. Då förmånen av att få bostaden och skolan skilda åt, och då uppförande av bostadshusen kunde anstå tills vidare, beslöt kyrkostämman att bygga skolhuset för sig.

Den 10 juni 1922 utlystes entreprenad å skolhusens uppförande. Vid anbudstidens utgång hade inkommit 35 anbud nämligen 12 för Kyrkobordets skolhus, 16 för Medle och 9 för Brännfors. Lägsta anbudet för Kyrkobordets skola hade inlämnats av byggmästaren Johan Backman i Drängsmark. Anbudssumman uppgick till 56,400 för träarbete och målning och 21,700 för grund och sockelläggning. Den 1 augusti 1923 infordrades anbud å värme- och sanitär inrättning jämte avloppsledning för samma skolhus enligt av J. F. Lindholm, Skellefteå, uppgjord ritning och arbetsbeskrivning. Fyra anbud inkommo. Det lägsta, lydande å 23,250 kr., inlämnat av J. F. Lindholm, antogs. Som entreprenör å den elektriska installationen antogs Alfred Forsberg, Skellefteå, med en anbudssumma av 1,609 kr. Som entreprenörer för uppförande av skolhuset i Medle antogs bröderna Andersson i Frostkåge för träarbete och målning 29,150 kr. och N. J. Hedlund för grund- och sockelläggning 6,500 kr.

MEDLE NYA SKOLHUS

För uppförande av skolhuset i Brännfors antogs byggmästaren Johan

Lundberg med en byggnadssumma av 20,000 kr.

Kostnaderna för de tre skolhusen ha alltså på grund av den allmänna prisnedgången och dels genom användande av entreprenadsystem blivit ungefär 50,000 kr. lägre än vad arkitekten beräknat.

Av detta överskott hava c:a 30,000 kr. använts till följande: Uppförande av uthus i Medle och Brännfors. Värmeledning i Kyrkobordets skolhus och elektrisk installation i de tre skolhusen.

Byggmästaren C. A. Sundkvist har varit kontrollant över arbetet, som av alla entreprenörer utförts med synnerlig omsorg och noggrannhet. Brännfors skolhus blev färdigt att tagas i bruk hösten 1923, och Kyrkobordets och Medle skolhus bliva färdiga hösten 1924. Den slutliga avsyningen för Kyrkobordets och Medle skolhus skall ske först på hösten 1925, sedan allt målningsarbete är utfört av entreprenörerna, och skolhuset i Brännfors skall avsynas hösten 1924.

Byggmästare JOH. BACKMAN,
Drängsmark.

Byggmästare C. A. SUNDQVIST,
Stämninggården.

NÅGRA HISTORISKA ANTECKNINGAR ANGÅENDE LÄRARE, SOM TJÄNSTGJORT VID KYRKORBODETS FOLKSKOLA.

Egentligen hade det varit avsikten att i denna historik lämna en fullständigare uppgift om de lärare och lärarinnor, som tjänstgjort inom denna församling, men dels synes arbetet härmed bliva allt för omfattande, och dels saknas fullständiga uppgifter därom, emedan åtskilliga protokoll och andra handlingar förstörts vid eldsvådan i pastorexpedition den 9/10 1901, varför här nedan lämnas biografiska uppgifter angående endast några av de lärare, som förut under någon längre tid tjänstgjort vid Kyrkobordets folkskola och vars minnen många av deras gamla elever säkert vilja se förvarade.

MIKAEL STRÖM.

MIKAEL STRÖM.

Mikael Ström var född den 28 juli 1795 i Härnösand. Föräldrar voro kyrkoherden d:r Nils Ström och han hustru Hedvig Maria, född Hesselgren. Mikael Ström blev den 11 aug. 1835 gift med Ulrika Tjellström, som var född den 17 jan. 1794. År 1819 inskrevs Ström som student vid Norrlands nation i Uppsala. Han absolverades i seminariet därstädes år 1828.

År 1835 blev Ström klockare här i Skellefteå. Han fick då även skyldighet att undervisa i skolan två tredjedelar mot organisten med rätt att uppbära lika stor del av lönen.

Han kallades "Sekter Ström", vilket namn han troligen fått därför, att han brukade sitta som sekreterare åt sin fader på pastorexpeditionen. Han kallades även "lill Ström", inte därför att han var liten till växten, men troligen därför, att han hade mindre kunskaper än fadern. Det porträtt av d:r Nils Ström, som finnes i sakristian, är målat av d:r Nordlander efter kyrkoherde Ströms död med klockaren Ström som modell. Denne lär till utseendet "på ett hår hava liknat sin fader".

Om Mikael Ströms arbete som uppfostrare förmäles, att han var mycket sträng och elak. En person, som gått i skola hos honom säger, att "smörj" hörde till ordningen för dagen. Han brukade lägga skolgossarna över en stol och randa upp gossarnas ryggar med en bastant rotting.

De journaler, som Ström fört, finnas ännu i behåll, och de vittna om att han hade en god förmåga att skriva snyggt och trevligt.

Som lärare tycks han hava haft små anlag, ty han var litet begåvad. Fadern hade säkert velat hava honom till högre examen, men han saknade begåvning därför.

Efter att hava tjänstgjort som klockare och samtidigt som lärare vid skolan å Brännan i 28 års tid avled Mikael Ström år 1863.

JOHAN SVEDBERG.

Johan Svedberg föddes i Lunds by i Skellefteå socken den 24 aug. 1835. Hans föräldrar voro hemmansägaren Adam Svedberg och dennes hustru Katarina. Han gick först i skola på Brännan, for sedan till Piteå trivial-skola och flyttade därefter till Härnösands gymnasium, där han avlade mogenhetsexamen. År 1855 inskrevs han som student vid Norrlands nation i Uppsala. Hans föräldrar ville att han skulle bliva präst, men, som han själv ej kände någon inre kallelse eller lust härtill, voro hans studier i Uppsala ganska oregelbundna, helst som han även börjat föra ett oordentligt liv. Någon tid vistades han i Roslagen troligen i egenskap av informator. Möjligen skötte han lärarbefattningen vid någon skola därstädes.

Våren 1862 erhöll Svedberg vikariat för klockaren och folkskolläraren Michael Ström, som av sjukdom hindrades att sköta sin befattning. Efter Ströms död, sommaren 1863, fortsatte Svedberg att sköta tjänsterna till ecklesiastikårets slut och även under det följande, som var änkan Ströms nådår. Vid denna tid beslöts, att tjänsterna till den 1 maj 1871 skulle uppehållas av vikarie och en del av lönen avsättas för att bekosta uppförandet av ett nytt orgelverk, vilket blev färdigt och invigdes 1872.

Svedberg fortfor att i egenskap av vakansvikarie uppehålla tjänsterna till sin död 29 okt. 1870. Under senare delen av 1860-talet var han även sånglärare vid Skellefteå elementarläroverk. Han var sedan hösten 1863 gift med fröken Anna Hedvig Vinblad v. Walter och hade med henne ett barn, dottern Anna, vilken sedan 1893 varit lärarinna vid elementarläroverket för flickor i Härnösand.

ANDERS LUNDBERG.

Anders Lundberg föddes i Rasbo församling av Uppsala ärkestift den 17 febr. 1829. Han inskrevs vid Uppsala folkskollärareseminarium år 1849 och tog sin examen därstädes den 12 juni 1852 samt avlade organist- och klockareexamen i Uppsala den 14 sept. 1852.

Sin första plats som folkskollärare hade han i Gävle, där han endast vistades en kort tid, och därifrån kom han till Råneå, där han tjänstgjorde 2 år, varifrån han flyttade till Skellefteå, och innehade här, förutom folkskolläraretjänsten, klockare- och organistbefattningen. Sedan Skellefteå stad fått allmänt läroverk, fick Lundberg ambulatorisk läraretjänst i Skellefteå socken, tills hans

erhöll fast plats vid Kyrkobordets folkskola efter Svedbergs död år 1870.

Lundberg innehade även befattningen som vaccinatör och erhöll år 1869 medalj av landshövdingeämbetet i Umeå för vaccinationens befrämjande.

Ett par år före sin död blev Lundberg erbjuden tjänsten som folkskoleinspektör, men han måtte på grund av klen hälsa avböja detta anbud. Folkskollärare Lundberg fick en hastig död. Han dog på vägen till kyrkan, då han skulle tjänstgöra vid en begravning den 6 juni 1878, och var då endast 49 år gammal.

Han var gift med Josefina Mathilda Hofgren och hade med henne åtta barn.

Lundberg var en synnerligen nitisk och pliktrogen lärare samt gudfruktig och redbar i sin vandel, varför han var omtyckt av alla. En av hans forna elever skriver: "Lärarens förmåga att undervisa och vinna barnens förtroende var synnerligen stor. Glad och livlig var han i undervisningen, och man tyckte att timmen gick för fort, när han undervisade. Vile glättigheten bli för stor, behövde läraren blott säga ett par ord eller visa en allvarlig min, och allt blev tyst och stilla. Lärarens familj var stor och lönen liten, varför det var knappt om levebrödet. Sjukdom och prövningar gästade hemmet, men Lundberg fällde ej modet. En son, som hette Albert och var mycket begåvad, drabbades i unga år av en sjukdom, så att han blev både blind, stum och döv och levde så i många år. Tvenne andra söner, Anders och Adolf, voro även goda begåvningar, togo studenten i tidiga år, men dogo båda i lungdot. Samma sjukdom skördade två av döttrarna Alma och Anna i tidiga år. Endast tvenne döttrar, Amanda och Adele, överlevde föräldrarna".

ANDERS LUNDBERG.

P. O. LUNDQVIST.

P. O. LUNDQVIST.

P. O. Lundquist föddes i Nordmaling den 27 maj 1841. Han var äldst bland sex syskon. Efter att hava genomgått skolan i sin hemby, vistades han några år i hemmet, varefter han sökte och vann inträde i Härnösands folkskollärareseminarium, där han avlade examen den 6 juli 1867.

Ett års tid var han vikarierande lärare vid folkskolan i Örträsk, varefter han i två års tid tjänstgjorde som privat lärare hos inspektor Thurdin i Nordmaling.

Den 4 juni 1871 blev han enhälligt vald till folkskollärare i Skellefteå församling och hade först sin tjänstgöring som ambulatorisk lärare inom älvsbyarna till dess han den 26 jan. 1879 övertog folkskolan å Brännan, vilken han oavbrutet skötte till den 1 jan. 1902, då han avgick med pension.

Under senare delen av sin tjänstgöring hade han hjälp av sin hustru i en del ämnen i skolan, emedan hans hörsel var försvagad och krafterna voro nedsatta. Den 10 maj 1891 beslöt nämligen kyrkostämman på skolrådets förslag att Lundqvist utan egen kostnad skulle få åtnjuta förmånen av biträdande lärarinna vid Brännans folkskola, och denna tjänst sköttes av hans hustru.

Den 7 juli 1878 erhöll folkskollärare Lundqvist uppdraget att bestrida klockartjänsten i församlingen. Vid samma tillfälle fick han även i uppdrag att under sommaren 1878 anordna en kurs under två månaders tid för biträdande lärarinnor vid folkskolorna. Arvodet för denna kurs bestämdes till 300 kr. Redan under föregående år hade Lundqvist biträtt folkskollärare Lundberg vid anordnande av dylika kurser, av vilka den första hölls under sommaren 1876.

Folkskollärare Lundqvist var sällsamt punktlig och plikttrogen, vilket också bekräftas av det vitsord, som han vid sitt avsked erhöll av församlingens skolråd. Jämte överlämnande av en minnesgåva från församlingen uttalades vid detta tillfälle ett tacksamhetens ord för det goda förredöme och den plikttrohet, som han under den dryga 30-åriga tjänstetiden städse bevisat.

En av hans forna elever har i några skolminnen tecknat några drag av den gamle skolmannen, varav följande utdrag må göras:

"Säkerligen fortlever minnet av den nitiske skolmannen och barnauppfostraren hos många Skellefteåbor, som hade förmånen att åtnjuta undervisning av herr Lundqvist, då han hade skolan på Brännan. Han var vad man kan kalla en duktig lärare, som helt hängav sig åt sitt kall, strängt

och krävande var det arbete, som han utförde. Barnantalet i skolan uppgick till 50 à 60 st. Ej såg man eller förstod, medan man satt på skolbänken, vilket mödosamt arbete det måste vara, att inplanta en smula kunskap och hyfsning hos en sådan barnskock, då därtill lärarens energi många gånger gick ut på att hålla styr på de många odygdspåsarna. När herr L. nödgades aga smärtade det honom, och det var mer än en gång han med tårade ögon läste välsignelsen över oss, då någon under dagen varit odygdig, och han nödgats tillgripa riset. En liten kvast av fint björkris hade han för beständigt bakom katedern, och denna ingav ej så liten respekt; några slag av den mot katederns innersida var ofta tillräckligt för att återkalla lugn och stillhet i skolsalen.

Vid lektionerna tog han ofta plats på någon bänk för att bättre nå oss med frågorna och få oss att bättre uppfatta dessa, eller flyttade han fram en stol och satte sig på karmen med fötterna vilande på sitsen. När vi hade historia, hade han alltid en och annan anekdot att förtälja för oss, som var förknippad med någon man, som vi läste om. Sådana gånger var han vid sitt allra bästa humör, och ömsom drog kan upp byxbenet och skrattade, under det han muntrade oss med en rolig historia.

Kom så den dagen, då vi skulle lämna skolan för alltid. Vid avskedet gävo vi var sin 50-öring till herr Lundqvist, och då såg han så överraskad och rörd ut och visade en min, som ville han säga: 'Ni ska förlåta mig för alla de gånger, jag varit tvungen hålla efter er eller aga er'.

Folkskollärare Lundqvist var en mångsidigt begåvad personlighet. Han var utrustad med rika musikaliska gåvor. I slöjdskolan visade han sin skicklighet i snickeri. Det var riktigt roligt att stå och se på när han med kniven snyggade upp någon pjäs, som blivit mindre lyckad; det var som om det skulle hava varit svarvat, där han farit fram med verktygen. Troget och samvetsgrant verkade han i sitt kall, tills han vid uppnådd pensionsålder avgick från sin tjänst. Blott några få år efter det han lämnat lärareplatsen skördades han av döden och fick gå in i den eviga vilan".

I sitt enskilda liv var L. i ovanlig grad lugn och fridsam, varför han kunde räkna alla sina bekanta som uppriktiga vänner.

År 1883 den 31 aug. ingick han i äktenskap med dåvarande föreståndarinnan för härvarande länsseminarium, Ida Lovisa Hedblad, med vilken han hade tvenne döttrar, som båda avlagt folkskolläraryrket.

Efter att hava varit fullt frisk träffades L. den 1/9 1909 av hjärnblödning, och efter några timmar avled han.

OSSIAN BURSTRÖM.

OSSIAN BURSTRÖM

Överlärare Ossian Burström föddes i Åbyn, Burträsk, den 21 okt. 1875. Efter att först hava genomgått folkskolan i Burträsk och lägre allmänna läroverket i Skellefteå vistades han en tid vid Fjellstedtska skolan i Uppsala, varefter han en del av läsåret 1893–1894 tjänstgjorde som vik. lärare vid Ljusvattnets folkskola. Hösten 1894 sökte han inträde vid folkskoleseminariet i Härnösand och avlade där folkskollärarexamen våren 1897.

På hösten samma år tillträdde Burström tjänsten som vakansvikarie i Matfors inom Tuna församling och stannade där till mitten av vt. 1898, då han erhöll e. o. lärarebefattningen vid Å folkskola i Gudmundrå församling. Hösten 1898 erhöll han ord. folkskolläraretjänst vid Svensby folkskola i Piteå landsförsamling och erhöll på hösten 1900 transport till Porsnäs folkskola i nuvarande Norrfjärdens församling.

Den 1 juli 1902 tillträdde Burström ordinarie läraretjänsten vid Kyrkobordets folkskola. År 1905 avlade han organist- och kyrkosångareexamen i Luleå samt tjänstgjorde under riksdagsperioderna 1903–1911 såsom vik. klockare och organist för kantor Zimdahl och blev den 26 maj 1913 t.f. organist i Skellefteå stad. Vid nyåret 1915 tillträdde han sin nuvarande befattning som överlärare och organist i Skellefteå stad.

Överlärare Burström har alltså tjänstgjort 12½ års tid vid Kyrkobordets folkskola och därunder utfört en drygt arbetsuppgift. Skolan var, då han tillträdde denna tjänst, mycket tungskött, då barnantalet var stort. Skollokaler och undervisningsmateriell lämnade mycket övrigt att önska. På Burströms förslag byggdes år 1903 en tambur till östra sidan av skolsalen, vilken tambur även kunde användas till slöjdlokal, som dittills hade förhryts i Holmstedts gård å Brännan.

Burström hade, under den tid han var lärare här, många extra sysslor att sköta, som voro rätt så krävande. Han var förvaltare för all skolmateriell, som skulle inköpas till distriktets skolor, bibliotekarie för församlingens skolbibliotek, som inrättades år 1906, och lärarekårens representant i skolrådet. Dessutom biträdde han skolrådets ordförande vid skrivgöromål, särskilt med granskning av skolornas statistiska uppgifter.

Som lärare besitter Burström en synnerligen god förmåga, och det är säkert många av hans forna elever, som bevara den tid, då de stodo under hans fostran, i ett kärt minne.

TRYCKT Å
SKELLEFTEBLADETS TIDNINGS AKTIEBOLAGS
TRYCKERI ÅR
1924

Pris 1 krona